

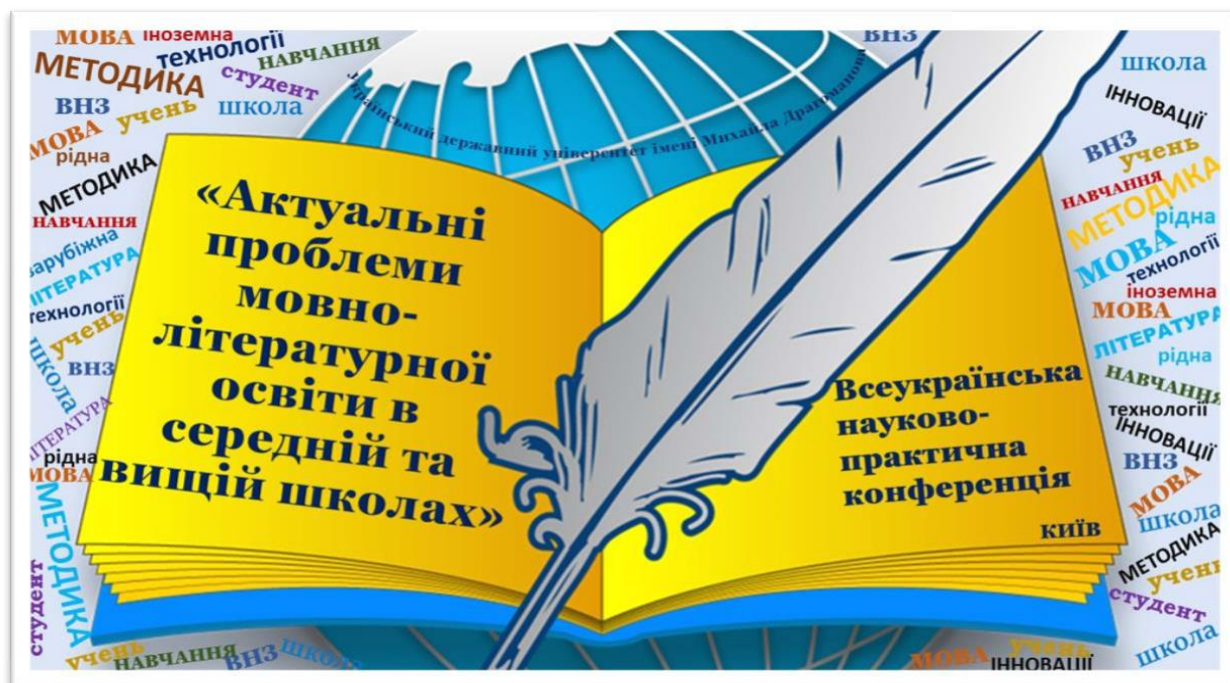
Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Факультет іноземної філології
Кафедра методики викладання світової літератури
Кафедра методики викладання іноземних мов
Український освітянський видавничий центр «Оріон»

Матеріали

IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції

**«Актуальні проблеми
мовно-літературної освіти
в середній та вищій школах»**

27 квітня

Київ – 2023

УДК 37.091.31:81/82(082)

А43

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету іноземної філології
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Редакційна колегія: Н. С. Леміш, д-р філол. наук, проф. (гол. ред.); О. О. Ісаєва, д-р пед. наук, проф., В. В. Ніколаєнко, канд. пед. наук, доц. (заст. гол. ред.); А. Ю. Вітченко, канд. пед. наук, доц., А. О. Мельник, канд. пед. наук, доц. (відп.ред.).

А43   **Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах:** матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 квітня 2023 р.) / Укладачі: А. Ю. Вітченко, А. О. Мельник. – Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 160 с.

Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools: papers of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference (April 27, 2023) / Compilers: A. Yu. Vitchenko, A. O. Melnyk. – Kyiv : Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine Publishing House, 2023. – 160 p.

Збірник містить тези доповідей учасників IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мовно-літературної освіти в середній та вищій школах», що висвітлюють сучасні проблеми методики викладання зарубіжної літератури та іноземних мов у закладах вищої й середньої освіти та пропонують шляхи їх вирішення.

Для вчителів закладів загальної середньої освіти, викладачів закладів вищої освіти, студентів педагогічних і філологічних факультетів, науковців.

The collection comprises abstracts of the participants of IVth All-Ukrainian scientific and practical conference "Topical Issues of Language and Literature Education in Secondary and Higher Schools", dealing with both topical issues of foreign literature and languages teaching methods at secondary and higher educational establishments, and ways of their solving.

The collection is intended for teachers of secondary schools, lecturers of higher educational establishments, students of pedagogical and philological faculties, and scholars.

Відповідальність за достовірність викладених у публікаціях фактів, а також за можливі огріхи щодо технічного оформлення цих публікацій несуть їхні автори.

УДК 37.091.31:81/82(082)

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023
© Редакційна колегія конференції, 2023

Мельник Павло Юрійович
*старший викладач кафедри методики викладання іноземних мов
Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова*

МЕТА І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ФРАНКОМОВНОЇ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Упродовж XX-XXI століть розвиток засобів масової комунікації та поширення масової культури призвели до інтенсивної семіотизації людського життя. Значно зросла доступність творів мистецтва та масова освіта. Все це об'єктивно відбилося у реалізації категорії інтертекстуальності. Змінилася і свідомість людини: актуалізувалася любов до цитування як одного з проявів інтертекстуальності.

Поняття інтертекстуальності, введене Роланом Бартом та Юлією Крістевою, має кілька значень. У вузькому значенні інтертекстуальність означає включення одного тексту до іншого. У широкому значенні інтертекстуальність означає розмивання меж тексту, внаслідок якого він позбавляється закінченості та закритості, стає внутрішньо неоднорідним та множинним. Основними ознаками такої інтертекстуальності є цитатність, децентрованість, безмежність, деперсоналізація автора.

Основна проблема інтертекстуальності – наявність «тексту в тексті», транспонованого автором у власний текст з метою породження нового сенсу, – викликала велику кількість лінгвістичних, літературознавчих та мистецтвознавчих досліджень. Фундаментальні засади теорії інтертекстуальності обґрунтували у своїх працях зарубіжні філологи М. Бахтін, Ю. Крістева, Р. Барт, Р. Якобсон, Б. Гаспаров, Ю. Лотман, М. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Женетт, В. Красних, Д. Гудков. Питання зв'язків тексту з іншими текстами висвітлювали також українські дослідники Н. Зражевська, Т. Іванюха, О. Ільченко, Т. Космеда, О. Костикова, О. Рябініна, О. Цапок та ін.

Феномен інтертекстуальності через свою широку поширеність і затребуваність (художні тексти, переклади, наявність інтертекстуальних зв'язків у мас-медіа тощо) можна розглядати як глобальну категорію культури в цілому. Інтертекстуальність, що властива медіа текстам та художнім текстам, відрізняється особливою щільністю та насиченістю [2].

Принцип інтертекстуальності і цитатності використовується не лише в літературно-художньому чи медіа-дискурсі, а й у практиці повсякденного спілкування. Повсякденний дискурс – те, з чим іноземний студент стикається в першу чергу при відвідуванні країни, мова якої вивчається, – не є в цьому сенсі винятком: пронизаність повсякденної комунікації цитатами зумовлена, з одного боку, природою комунікативної діяльності людини (діалогічність, інтерпретація фактів, символів, жестів), а з другого боку, – активним впливом принципів постмодернізму на масову культуру.

Цитатний фонд, що використовується носіями мови у медіа дискурсі та повсякденному спілкуванні, формує повсякденну культуру. Цей фонд багатий та різноманітний, він представляє різні модуси сприйняття: вербальні, зображальні, музичні, жестові цитати стали невід'ємною складовою комунікації, свого роду візитівками культур, націй та народностей, соціумів та епох.

Візуалізована інтертекстуальність (інтериконічність) – це посилення на прототекст візуального характеру, що затребуване в рекламі, карикатурах, коміксах, а також у креолізованих текстах. Подібні приклади часто з'являються на інтернет-форумах і в соціальних мережах. Знамениті картини художників використовуються в «народній» інтернет-творчості як фонові основа (лідером для французької культури безумовно є «Свобода, що веде народ» Ежена Делакруа, яка цитувалася таким чином сотні разів). Особливо поширеним стає синтез жанрів, полімодальність (зокрема, об'єднання тексту та аудіо- та/або візуального ряду) у рекламі, в інтернет-фольклорі (інтернет-меми). Такі тексти приваблюють нестандартними асоціативними зв'язками, оригінальними вкрапленнями, свободою гри зі словом, дотепністю. Інтертекст може бути представлений як у формі прямих цитат, так і у формі ремінісценцій, алюзій та контамінацій [1].

Багатство цитатного фонду, що реалізується носіями мови у побутовій сфері спілкування та у медіадискурсі, зумовлює необхідність розвитку *інтертекстуальної компетентності* (розпізнавання та інтерпретація інтертекстуальних зв'язків у комунікативному акті) під час навчання іноземних мов.

Навчання іноземної мови, що розглядається в контексті міжкультурної комунікації, має всіляко сприяти освоєнню цитатного фонду чужої культури та поповненню культурного тезаурусу студентів, що передбачає включення в освітній процес різноманітних аутентичних документів (рекламних текстів, фільмів, творів художньої літератури), які імпліцитно відбивають фонові знання присутні у свідомості носіїв мови.

Однак сукупність знань про прецедентні феномени, необхідна для декодування глибинних смислів, постійно змінюється. Очевидно, що *інтертекстуальний тезаурус* сучасної людини інший, ніж у людей, що жили, наприклад, кілька десятиліть тому. Його склад трансформується з різних причин: соціально-політичних змін, популярності якихось текстів у конкретний час, віку самої особистості, її соціального статусу, приналежності до певної субкультури і навіть особистісних переваг. Але все-таки інтертекстуальні тезауруси різних особистостей в один часовий проміжок матимуть область перетину (знання тих самих прецедентних феноменів). Отже, можна припустити, що існує інтертекстуальний тезаурус сучасної людини як набір інтертекстуальних знаків, якими володіє пересічний носій мови. При всій її мінливості, когнітивна база певної лінгвокультурної спільноти містить певний мінімум

знань та уявлень, який є досить статитичним та інваріантним за своїм характером. Інтертекстуальний тезаурус носія мови складається із сталого ядра, що включає знання фразеології та класичних літературних текстів, та периферії [2, с. 209].

Розпізнавання та інтерпретація інтертексту і співвіднесення вторинного метатексту з першоджерелом виявляються значущими у ситуації, коли без виявлення інтертекстуальних зв'язків зникають сенс та багатовимірність висловлювання – наприклад, у просторі гумористичного дискурсу. Однією з ознак високого рівня володіння мовою вважається здатність розуміти іншомовний гумор – «сміятися тоді, коли сміється носій мови». Тобто, в даному випадку важливим є не просто вміння правильно перекладати, а на основі декодування інтертексту розпізнати гумористичну складову повідомлення.

Таким чином, без оволодіння механізмами «прочитання» (виявлення, розкриття в контексті джерела і в контексті комунікативної ситуації) інтертексту, практично неможливо опанувати технології створення і розгадування загадок, розуміння сучасного інтернет-фольклору, жартів і анекдотів, які по суті є інтертекстуальними посиланнями на досвід реципієнта.

Підсумовуючи викладене вище можна зазначити, що іншомовна інтертекстуальна компетентність це володіння цитатним фондом іншої культури, здатність розпізнавати, ідентифікувати, виявляти і розуміти цитати, перифрази, ремінісценції, алюзії, джерело яких – національна історія, твори художньої літератури, фільми, тексти пісень, стереотипні ситуації та образи. Йдеться передусім про медіа дискурс і спілкування в побутовій сфері. Інтертекстуальна компетентність відповідає рецептивному аспекту лінгвосоціокультурної компетентності і притаманна підготовленому реципієнту, залученому до міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Каленич, В.М. (2022). Інтертекстуальність у сучасному медіадискурсі URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/36/653/1369-1?inline=1>
2. Сунько, Н.О. (2011). Інтертекстуальність та прецедентність як репрезентанти публіцистичного дискурсу (на матеріалі заголовків англомовних статей). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 58, С. 208–212.

Моргунова Надія Сергіївна

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри мовної підготовки*

Приходько Станіслава Олександрівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філології та лінгводидактики*

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету